

Odborný článek

Postoj Polska k unijní úpravě týkající se majetkových poměrů mezinárodních párů

Klára Tomešová

Autorka je studentkou doktorského studia na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci se zaměřením na evropské a mezinárodní právo. Působí rovněž jako asistentka soudce Krajského soudu v Ostravě. Příspěvek vznikl díky podpoře Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v rámci projektu StartUp 2021/2022.

Abstrakt

V roce 2016 došlo k přijetí nařízení o majetkových poměrech manželů a nařízení o majetkových důsledcích registrovaného partnerství. Stalo se tak na základě využití institutu posílené spolupráce, ke které přistoupilo celkem 18 členských států EU včetně České republiky, neboť se členské státy nedokázaly na úpravě jednomyslně shodnout. Mezi státy, které nařízení nepřijaly, se zařadilo Polsko. Příspěvek se zaměřuje na postoj Polska k této unijní úpravě, konkrétně na zhodnocení důvodů, jež Polsko vedly k neúčasti na této posílené spolupráci a také na důsledky, které tato neúčast přináší pro česko-polské vztahy v oblasti rodinného mezinárodního práva soukromého.

Abstract

In 2016, the matrimonial property regimes regulation and the regulation on the property consequences of registered partnerships were adopted. This was based on the use of enhanced cooperation, to which a total of 18 EU Member States, including the Czech Republic, acceded, as the Member States could not unanimously agree on regulations. Poland was among the countries that did not accept these regulations. The paper focuses on Poland's attitude towards these EU regulations, in particular on the assessment of the reasons that led Poland to not participate in this enhanced cooperation and also on the consequences that this non-participation brings for the Czech-Polish relations in the field of private international family law.

Úvod

Evropská unie jako regionální ekonomický integrační celek umocňuje mobilitu osob, která přispívá k internacionalizaci lidských vztahů. Zakotvení obecného práva občanů členských států na volný pohyb a pobyt v rámci Evropských společenství, jakož i vytvoření schengenského prostoru, výrazně zjednodušilo mobilitu osob, jejímž důsledkem je nárůst soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem.¹ Následné navazování partnerských vztahů s jinými státními příslušníky evropských zemí není tedy ničím ojedinělým. Pokud dojde k uzavření sňatku, stane se otázka majetkových vztahů mezi manžely aktuální, a to jak po dobu trvání manželství, tak zejména při jeho případném skončení. Jakmile dojde na správu či dělení majetku těchto párů, často dochází k praktickým i právním potížím, které souvisí s velkou rozdílností předpisů – jak vnitrostátního hmotného práva, tak i mezinárodního práva soukromého, které upravují oblast majetkových poměrů v manželství a jiných forem svazků na území členských států, a páry si tak nemusí být jisty, podle jakého práva se řídí jejich vztah s ohledem na společný majetek.

Až do roku 2016 žádná úprava v rámci sjednocování práva v EU neřešila problematiku týkající se majetkových poměrů mezi manžely. Po dlouholetých diskuzích a uvědomění si potřeb unijní úpravy majetkových poměrů mezi manžely došlo nakonec v červnu téhož roku k přijetí Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství (dále jen „nařízení o majetkových poměrech manželů“) a Nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství (dále jen „nařízení o majetkových důsledcích registrovaného partnerství“). Členské státy se původně nedokázaly na úpravě majetkových poměrů párů jednomyslně shodnout, a proto došlo k přijetí obou nařízení za využití posílené spolupráce, o jejíž navázání zažádalo celkem osmnáct členských států EU včetně České republiky.² S ohledem na úzkou souvislost manželství a registrovaného partnerství měly být oba návrhy nařízení přijaty současně v jednom balíčku, aby se tak zajistilo rovné zacházení mezi manžely a registrovanými partnery.³ To se po následných diskusích začalo jevit jako problematické, neboť se ukázalo, že za takových okolností nemohou zejména státy, které svazky osob stejného pohlaví neuznávají, souhlasit s přijetím nařízení.

Regulace poměrů osob stejného pohlaví stále bývá provázena velkým zájmem veřejnosti, a především konzervativní státy⁴ se k této otázce staví negativně. Mezi státy, které nařízení nepřijaly, se tak zařadilo například Slovensko, Maďarsko či Polsko. Právní úprava partnerských vztahů mezi osobami stejného pohlaví není pouze otázkou společensko-politickou, roli zde hrají kulturní tradice a zejména náboženství. Právě Polsko se řadí mezi státy s vysokým počtem věřících, respektive členů římskokatolické církve.

Autorka se v příspěvku zaměří na kritické zhodnocení postoje Polska k unijní úpravě týkající se majetkových poměrů mezinárodních párů a také na důsledky, které tato neúčast přináší pro česko-polské vztahy. K tomu bude nezbytné se nejprve zaměřit na vznik unijní úpravy a proces přijetí. Ve druhé polovině příspěvku se již autorka bude soustředit na samotné důvody nepřijetí nařízení Polskem, načež i na důsledky těchto závěrů. Konkrétně se bude autorka zabývat problematikou určení rozhodného práva v nařízení o majetkových poměrech manželů a ve Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě

právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášena pod č. 42/1989 Sb. (dále jen „smlouva mezi Československem a Polskem“).

1. Historie přijetí nařízení

Justiční spolupráce v civilních věcech nepatřila k původním cílům Evropského společenství, ani k prioritám evropské integrace⁵, avšak budování jednotného vnitřního trhu a svoboda volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu vedly mimo jiné k regulaci v oblasti soukromého práva. Přijetí Maastrichtské smlouvy⁶ vyřešilo problém týkající se legislativních pravomocí Evropského společenství, neboť právě Maastrichtská smlouva zahrnuje spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcí do třetího pilíře. Pro mezinárodní právo soukromé bylo nejvýznamnějším milníkem přijetí Amsterodamské smlouvy v roce 1997⁷, kdy byla justiční spolupráce ve věcech civilních přesunuta do prvního pilíře. Tím orgány Evropského společenství získaly pravomoc vydávat v této oblasti sekundární právní akty, což se týkalo rovněž rodinněprávních otázek.⁸ Je ovšem důležité zdůraznit, že EU nemá legislativní pravomoc sjednocovat hmotněprávní úpravu v oblasti rodinného práva.⁹

Přijetí nástroje ve věcech úpravy majetkových poměrů mezi manžely patřilo už k prioritám Vídeňského akčního plánu z roku 1998.¹⁰ Rada přijala v listopadu 2000 program vzájemného uznávání rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, v jehož rámci bylo rozhodnuto o vytvoření nástroje, který by se zabýval příslušností, uznáváním a výkonem soudního rozhodnutí v oblasti majetkových vztahů mezi manžely. Na to o čtyři roky později navázal Haagský program¹¹, který vyzval Komisi k vypracování Zelené knihy o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a vzájemného uznávání (dále jen „Zelená kniha“)¹² a zdůraznil nezbytnost přijetí nástroje pro tuto oblast do roku 2011.¹³ Zelená kniha zahájila rozsáhlé konzultace v oblasti majetkových poměrů v manželství. Komise vytvořila za účelem přípravy návrhu skupinu odborníků, kteří pocházeli z dotčených profesních oblastí zastupující různé evropské právní kultury.¹⁴

V březnu 2011 Komise přijala dva návrhy nařízení – pro majetkové poměry manželů a pro majetkové důsledky registrovaného partnerství. Jejich myšlenkou bylo zohlednění specifík každého typu svazku. K přijetí nařízení mělo dojít procesem uvedeným v čl. 81 odst. 3 SFEU, tedy na základě jednomyslného rozhodnutí Rady po předchozí konzultaci s Evropským parlamentem, ke kterému však nedošlo. Přestože se většina členských států k přijetí obou návrhů stavěla pozitivně, některé státy měly s ohledem na politicky citlivou povahu návrhů s přijetím nařízení problémy. Ty souvisely zejména s tím, že v řadě členských států nebyla úprava manželství osob stejného pohlaví anebo registrovaného partnerství známa. Vzešla tedy obava, že přijetím obou nařízení budou muset tyto státy do svých právních řádů zavést pro ně neznámé instituty.¹⁵ Zástupci některých členských států zastávali názor, že předložená znění obou nařízení poskytují dostatečné záruky pro to, aby se soudy těchto států nemusely zabývat cizími instituty. Ti, pro které představovalo přijetí obou nařízení problém, ovšem poukázali na skutečnost, že i když by od nich budoucí právní nástroje nevyžadovaly, aby do svého vnitrostátního práva neznámé instituty zavedly, uznávání právní úpravy týkající se osob stejného pohlaví v jejich zemi by mělo nepřímý dopad na jejich vnitrostátní rodinné právo a politiku.¹⁶ Nicméně, pro většinu členských států bylo zásadní, aby návrhy byly přijaty jako jeden soubor a bylo by tak zajištěno rovné zacházení se všemi páry v rámci EU. Ukázalo se, že různé chápání institutu manželství (potažmo registrovaného partnerství) překazilo proces unifikace v rámci EU i přesto, že se měl pojem manželství

vykládat podle vnitrostátního práva členského státu (*lex fori*).¹⁷ Členské státy se tedy nedokázaly jednomyslně shodnout, a proto k přijetí původních návrhů nařízení nedošlo.

Většina členských států si ovšem přála využít možnosti posílené spolupráce, na základě které by mohlo k přijetí obou nařízení dojít. Posílená spolupráce se zaměřuje na podporu cílů EU, ochranu jejich zájmů a posílení procesu integrace.¹⁸ Vychází z tzv. užší spolupráce (*closer cooperation*) představené poprvé v Amsterodamské smlouvě v roce 1997. Mechanismus posílené spolupráce je jednou z forem diferencované integrace, která tuto integraci členských států umožňuje. Evropský integrační proces byl od počátků založen na principu jednotnosti, kdy členské státy mají postupovat společně k vytvoření stále užšího svazku.¹⁹ S prohlubováním pravomocí Unie a následným rozšiřováním o další státy tak EU byla tvořena stále vyšším počtem členských států, a tím pádem i více odlišnými politickými a ekonomickými zájmy. V souvislosti s tímto důsledkem se začalo hovořit o možnosti diferencované integrace, tedy situaci, kdy skupina členských států, která se snaží prohloubit integraci, může založit novou instituci nebo politiku uvnitř struktury EU, aniž by byla ohrožena operativnost EU, i když se ostatní státy rozhodnou takové prohloubení integrace nepodpořit.²⁰ Za podmínek, které diferencovaná integrace nabízí, může několik členských států rozvíjet mechanismus rychlejší integrace v některých oblastech EU²¹, což se nakonec stalo i případě nařízení o majetkových poměrech manželů a nařízení o majetkových důsledcích registrovaného partnerství.

Právním základem posílené spolupráce je čl. 20 Smlouvy o Evropské unii a články 326 až 334 SFEU. Posílená spolupráce ovšem představuje řešení *ultima ratio*, kterého může využít alespoň devět členských států, pokud cílů spolupráce nelze dosáhnout Uní jako celku.²² Dohromady osmnáct členských států postupně svými žádostmi během prosince 2015 až března 2016 adresované Komisi projevilo přání o navázání posílené spolupráce.²³ Komise poté předložila návrh Radě EU, která se souhlasem Evropského parlamentu přijala rozhodnutí o povolení posílené spolupráce ve věcech majetkových poměrů mezinárodních párů.²⁴

Daná nařízení tedy neplatí pro všechny členské státy EU, ale jsou závazná a použitelná v osmnácti státech, které požádaly Komisi o navázání posílené spolupráce. Tyto členské státy tvoří 70 % populace EU a představují většinu mezinárodních párů žijících na území EU.²⁵ Ostatní členské státy mají i nadále možnost se k posílené spolupráci připojit, a to na základě článku 331 SFEU. Pokud si členský stát přeje účastnit se posílené spolupráce, oznámí svůj záměr Radě EU a Komisi. Komise následně posoudí, zda jsou splněny podmínky účasti a následně účast dotyčného členského státu potvrdí.

2. Důvody Polska vedoucí k nepřijetí nařízení o majetkových poměrech manželů

Hlavní důvod, který vedl k nepřijetí nařízení o majetkových poměrech manželů ze strany Polska, vidí autorka v požadavku přijetí obou nařízení jako jednoho souboru, celku obsahujícího dva právní předpisy. Jeden z důvodů pro neuzákonění či pro nerespektování svazků osob stejného pohlaví mohou být nepochybně hodnoty stojící na základech křesťanství a konceptu tradiční rodiny, který tyto svazky odmítá.

Dá se předpokládat, že se konzervativní státy, tedy státy podporující tradiční náboženství a morálku vycházející z křesťanských hodnot a s vysokým počtem věřících, nebudou chtít posílené spolupráce

účastnit. Mezi takové státy patří Polsko, které má kolem 87 % obyvatel věřících²⁶ a při jednání v roce 2011 dokonce návrhy obou nařízení vetovalo.²⁷ Na druhou stranu, některé členské státy s vysokým procentuálním zastoupením věřících obyvatel (Itálie²⁸, Španělsko²⁹, Portugalsko³⁰) se přesto posílené spolupráce účastní.

2.1 Vztah Polska ke svazkům osob stejného pohlaví

Při počátečních jednáních o návrzích nařízení mělo Polsko zájem o aplikaci nařízení o majetkových poměrech manželů, avšak skutečnost, že měla být obě nařízení přijata společně v rámci jedné posílené práce, znemožnila Polsku nařízení o majetkových poměrech manželů přijmout. Polský právní řád nemá zakotvenou úpravu, která by dopadala na registrovaná partnerství a manželství je striktně vymezeno jako svazek muže a ženy. Manželství je v tomto případě zakotveno v čl. 18 Ústavy Polské republiky.³¹

Nicméně pokusy o prosazení zákona o registrovaném partnerství se v Polsku uskutečnily. Od roku 2005 do současnosti se ve vládě střídala středopravicová Občanská platforma a sociálně konzervativní strana Právo a spravedlnost, které zpočátku nepodporovaly jakoukoli úpravu týkající se osob stejného pohlaví. Postupně však někteří politici jmenovaných stran začali měnit svůj odmítavý postoj, doposud však nedošlo k dostačující změně, která by v Polsku vedla k podpoře přijetí zákona o registrovaném partnerství.

Jak autorka vymezuje výše, Polsko patří mezi konzervativní státy, kde je přibližně 87 % obyvatel věřících. Mohou to být právě náboženské hodnoty, které budou takovému státu bránit v úpravě týkající se svazků osob stejného pohlaví či v respektování takových svazků. Ke křesťanství se Polsko hlásí i v samotné Ústavě Polské republiky, resp. v preambuli: „*My, polský národ – všichni občané Polské republiky, jak ti, kteří věří v Boha, jež je zdrojem pravdy, spravedlnosti, dobra a krásy, tak i ti, kdo takovou víru nesdílejí, avšak respektují tyto univerzální hodnoty (...) uznávající svou odpovědnost před Bohem nebo před svým vlastním svědomím...*“.³² To je rozdíl oproti například italské³³, portugalské³⁴ či španělské³⁵ ústavě, které jsou v tomto ohledu neutrální a na křesťanství či Boha neodkazují.

Neslučitelnost svazků osob stejného pohlaví v křesťanství vychází z několika biblických pasáží, které jsou interpretovány jako zákaz a odsouzení těchto vztahů.³⁶ S ohledem na ústavní zakotvení manželství jako svazku muže a ženy je polský právník Marek Szydło toho názoru, že není v souladu s čl. 18 Ústavy Polské republiky přijmout právní úpravu týkající se osob stejného pohlaví, a to bez ohledu na to, zda by takový typ svazku nazval zákonodárce manželstvím, občanským svazkem nebo jinak.³⁷ Dostatečným řešením úpravy svazků osob stejného pohlaví by podle Szydła³⁸ bylo rozšíření a posílení práv těchto osob v ustanoveních jednotlivých dílčích zákonů.³⁹ Autorka nicméně poukazuje, že ani přes požadavek přijetí obou nařízení není nutné zavádět pro daný stát neznámé instituty jako je právě manželství osob stejného pohlaví či registrované partnerství. Nařízení o majetkových poměrech manželů nechává výklad pojmu manželství na jednotlivých členských státech.⁴⁰ V obou nařízeních je pak následně v čl. 9 dána možnost soudům prohlásit se za nepřislušné ve věcech týkajících se manželství/registrovaného partnerství osob stejného pohlaví.⁴¹ Za této situace by tedy členský stát, který neuznává či neuzakládá takové svazky, nemusel být nucen tyto případy řešit. Na základě uvedeného se autorka domnívá, že to byly právě otázky křesťanských hodnot, které konzervativní Polsko vedlo ke konečnému vetování obou návrhů nařízení, jelikož je zřejmé, že nebýt podmínky

přijetí také nařízení o majetkových důsledcích registrovaného partnerství, Polsko by jinak nařízení o majetkových poměrech manželů přijalo. Sokołowski⁴² nicméně nevylučuje, že v budoucnu dojde v EU k „*pozitivním změnám, které Polsku umožní částečně se připojit k posílené spolupráci ve věcech manželských*.“⁴³ Dle názoru autorky by se v případě takového směřování nejednalo o pozitivní změnu pro Evropskou unii, neboť takové částečné připojování se k posílené spolupráci by vedlo k další fragmentaci aplikace kolizních norem rodinného práva a navíc by to představovalo také rozpor s původní myšlenkou, na základě které byla obě nařízení přijata jako soubor (tj. rovné zacházení mezi svazky osob stejného a opačného pohlaví).

Ačkoli nařízení o majetkových poměrech manželů není v Polsku přímo použitelné, bude moci ovlivnit právní situaci polských právních příslušníků v zahraničí, tedy v těch státech, kde se nařízení o majetkových poměrech manželů aplikuje.⁴⁴ Pronikání účinků nařízení o majetkových poměrech manželů do polské právní oblasti tedy tímto není vyloučeno.⁴⁵

3. Důsledky nepřijetí nařízení Polskem ve vztahu k České republice: rozhodné právo pro česko-polské manželské vztahy

Ať už budou manželé řešit své majetkové poměry za dobu trvání manželství nebo až po zániku manželství, bude potřeba vyřešit otázku, jaké rozhodné právo bude na jejich majetkové poměry dopadat. Tuto otázku zodpoví kolizní norma, tedy taková norma, která určí právní řád, jehož se použije pro úpravu tohoto právního poměru s mezinárodním prvkem.⁴⁶ K určení rozhodného právního řádu dochází za pomoci hraničního určovatele (kolizního kritéria), kterým je nějaká skutečnost významná pro daný druh právních poměrů, která rozhoduje o určení práva, jehož se má použít.⁴⁷ Pokud jde o majetkové poměry manželů, představují hraniční určovatele zejména obvyklý pobyt⁴⁸, státní příslušnost, nemovitá věc a místo sídla soudu nebo úřadu, který vede řízení.

Česko-polských sňatků bylo v ČR mezi lety 2015-2020 uzavřeno celkem 774.⁴⁹ Dle čl. 10 Ústavy České republiky „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva*.“ K těmto smlouvám patří smlouva mezi Československem a Polskem.

Obsahem smlouvy jsou obecná pravidla týkající se právní pomoci, především věcí osobního stavu, rodinných, dědických a pracovních věcí, a také věcí trestních. Majetkové vztahy manželů řeší článek 26, který říká, že se tyto vztahy řídí právním řádem smluvní strany, jejímiž jsou státními občany v době podání návrhu.

Na situaci, kdy má v době podání návrhu každý z manželů státní příslušnost jedné smluvní strany, pamatuje článek 26 odst. 2. V takovém případě bude hraničním určovatelem společné bydliště manželů. Výklad pojmu bydliště je ponechán na judikatuře. Například Nejvyšší soud ČR vymezil bydliště jako „*obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat*.“⁵⁰ Pokud má jeden z manželů bydliště na území jedné smluvní strany a druhý na území druhé smluvní strany, použije se právní řád státu, před jehož soudem se řízení koná.⁵¹ Volbu práva bilaterální smlouva mezi Československem a Polskem neumožňuje.

Pro státy, které na posílené spolupráci participují, je otázka rozhodného práva trochu odlišná. Ustanovení týkající se rozhodného práva jsou upravena v čl. 20–35 nařízení o majetkových poměrech

manželů. Nařízení respektuje autonomii vůle manželů či budoucích manželů a dává jim možnost volby rozhodného práva pro jejich majetkové poměry v manželství, kdy tuto volbu mohou i změnit.⁵² Tato volba práva je možná za předpokladu, že se jedná o „právo státu, v němž mají manželé nebo budoucí manželé nebo jeden z nich obvyklý pobyt v době uzavření dohody“⁵³ nebo o „právo státu, jehož je některý z manželů nebo budoucích manželů v době uzavření dohody státním příslušníkem“⁵⁴. Manželé jsou tedy omezeni hraničními určovateli, kterými jsou obvyklý pobyt nebo státní příslušnost.

Pakliže k volbě rozhodného práva dle čl. 22 nařízení o majetkových poměrech manželů nedojde, bude na situaci aplikován čl. 26, který pro určení rozhodného práva kaskádově vymezuje tři hraniční určovatele, právem rozhodným pro majetkové poměry pak bude právo státu:

„a) v němž mají manželé první společný obvyklý pobyt po uzavření manželství, nebo pokud takový stát není,

b) jehož jsou oba manželé v době uzavření manželství státními příslušníky, nebo pokud takový stát není,

c) k němuž mají oba manželé v době uzavření manželství s přihlédnutím ke všem okolnostem nejuzší vazbu.“

Při krátkém srovnání této bilaterální smlouvy s nařízením o majetkových poměrech manželů je na první pohled zřejmé, že nařízení posiluje autonomii vůle manželů, jelikož umožňuje volbu práva a tuto volbu i změnit, kdežto smlouva o právní pomoci mezi Polskem a Českou republikou tuto možnost nenabízí. Dalším rozdílem v nařízení oproti mezinárodní smlouvě je postavení hraničního určovatele obvyklého pobytu jako základního kolizního kritéria před státní příslušností. Jedná se o reakci na rostoucí mobilitu obyvatel a snahu o co možná nejuzší spojení osoby s daným státem, stejně tak o reflektování procesů evropské integrace, které upřednostňují obvyklý pobyt před státní příslušností.⁵⁵

Pro členské státy, které přijaly nařízení, vyplývá jednoznačný závěr a rozhodné právo se určí podle nařízení o majetkových poměrech manželů. Ve vztahu česko-polském je nutné nejprve vyřešit otázku, zda budou české soudy při určování rozhodného práva postupovat podle nařízení pro majetkové poměry manželů nebo podle mezinárodní smlouvy. Vztah nařízení ke stávajícím mezinárodním úmluvám řeší čl. 62 nařízení o majetkových poměrech manželů.

Smlouva mezi Českou republikou a Polskem bude mít přednost před nařízením o majetkových poměrech manželů za splnění čtyř podmínek:⁵⁶

- 1) členský stát byl v době přijetí nařízení smluvní stranou dané smlouvy;
- 2) smlouva se týká záležitostí, na které se nařízení vztahuje;
- 3) uplatňováním smlouvy nejsou dotčeny povinnosti zúčastněných členských států vyplývajících z čl. 351 SFEU;
- 4) jeden nebo více zúčastněných členských států jsou smluvními stranami smlouvy za předpokladu, že smlouva není uzavřena výhradně mezi (na posílené spolupráci) zúčastněnými členskými státy.

Pokud jde tedy o smlouvu mezi Českou republikou a Polskem, jsou tyto podmínky splněny, neboť předmětná smlouva byla uzavřena v roce 1989, řeší problematiku rozhodného práva v případě majetkových vztahů mezi manžely a smluvními stranami této smlouvy je Česká republika jako stát,

který se posílené spolupráce účastní a Polsko, které se posílené spolupráce neúčastní. Za takové situace bude mít mezinárodní smlouva před nařízením přednost.

Závěr

Nařízení o majetkových poměrech manželů je právní úpravou, která komplexně upravuje otázky související s přeshraničním vztahem manželů (příslušnost, rozhodné právo a uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství) a spolu s nařízením o majetkových důsledcích registrovaného partnerství doplňuje proces europeizace mezinárodního práva soukromého v oblasti rodinného práva.⁵⁷ Lze uzavřít, že se jedná o promyšlenou úpravu, neboť vznikala téměř šest let, což s sebou nese roky tvrdé práce a více než deset návrhů nařízení od roku 2011.⁵⁸ Při jednání o návrzích obou nařízení však nedošlo k přijetí těchto nařízení na základě původně zamýšleného postupu, tedy jednomyslného rozhodnutí dle čl. 81 odst. 3 SFEU, ale k přijetí bylo využito posílené spolupráce. Dle závěrů autorky snahy o jednomyslnou shodu napříč všemi členskými státy EU selhaly na citlivé společensko-politické otázce související s neuznáváním svazků osob stejného pohlaví, a to jak v případě manželství, tak v případě registrovaného partnerství. S ohledem na odlišné postoje jednotlivých států nařízení o majetkových poměrech manželů v bodě 17 preambule vhodně uvádí, že vymezení pojmu „manželství“ je na vnitrostátním právu členských států a dále je v obou nařízeních v čl. 9 dána možnost soudům prohlásit se za nepřislušné. I přes tato opatření se některé státy včetně Polska, s ohledem na požadavek přijetí nařízení o majetkových poměrech manželů a nařízení o majetkových důsledcích registrovaných partnerů společně, rozhodly tato nařízení nepodpořit.

Důvod pro neuznání svazků osob stejného pohlaví může vyplývat z hodnot, mající původ v křesťanství a konceptu tradiční rodiny, kde jsou tyto svazky odmítány. Autorka tedy předpokládala, že Polsko jako stát s vysokým počtem věřících, se posílené spolupráce nechce účastnit. V Polsku se i přes opakované snahy některých politických stran doposud nepodařilo zákonnou úpravu týkající se svazků osob stejného pohlaví prosadit a s ohledem na stávající vládnoucí stranu Právo a spravedlnost, která registrované partnerství odmítá, nelze v blízké budoucnosti očekávat změnu. I přes to, že pro přijetí nařízení není nutné zavádět institut manželství či registrované partnerství osob stejného pohlaví a stačí „pouze“ přistoupit i k posílené spolupráci týkající se registrovaných partnerů, nebyly návrhy těchto dvou nařízení Polskem akceptovány, ačkoli původně Polsko o přijetí nařízení o majetkových poměrech manželů zájem mělo. Důvody nepřijetí těchto unifikačních nástrojů dle autorky spočívají v hodnotách vycházejících z křesťanství (ke kterým se Polsko hlásí i v Ústavě Polské republiky) a ve striktním pojetí a uznávání pouze jednoho typu svazku, a to mezi mužem a ženou.

Takový přístup nyní Polsko staví na okraj integrace kolizních norem EU v oblasti rodinného práva. Podstatné rozdíly mezi členskými státy týkající se rodinněprávních otázek jsou tedy stále natolik hluboké, že brání ve sjednocování pravidel mezinárodního práva soukromého v rámci EU. Pokud jde o problematiku majetkových poměrů mezi manžely ve vztazích s mezinárodním prvkem, budou se dané právní poměry v těchto státech řídit mezinárodními smlouvami nebo vnitrostátními zákony o mezinárodním právu soukromém, ve kterých se ovšem úprava, například rozhodného práva, může mezi jednotlivými státy lišit a nemusí tak reflektovat současné potřeby mezinárodního práva soukromého, což je nyní upřednostnění hraničního určovatele obvyklého pobytu před státní příslušností.

Zaujal Vás tento článek?

Tímto to končit nemusí. Článek najdete ve webové podobě na:

<https://www.iurium.cz/2022/07/08/mezinarodni-pary-polsko/>

Zapojte se do diskuze. Jakýkoli názor, kritika, nápad či podnět je zde vítán.

Seznam poznámek pod čarou

- 1 TÝČ, Vladimír. *Prostor práva – justiční spolupráce ve věcech civilních*. In: TOMÁŠEK a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 366.
- 2 Mezi další státy se řadí Belgie, Bulharsko, Německo, Řecko, Španělsko, Francie, Chorvatsko, Itálie, Lucembursko, Malta, Nizozemsko, Portugalsko, Slovinsko, Finsko, Švédsko, Rakousko a Kypr.
- 3 Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Brusel: Evropská komise, 16. 3. 2011, KOM (2011) 125 v konečném znění, s. 5–6.
- 4 Pro účely tohoto příspěvku bude autorka považovat za konzervativní ty státy, ve kterých je vysoké procentuální zastoupení členů římskokatolické církve.
- 5 European Parliament. Judicial cooperation in civil matters: Facts sheet on the European Union. *europarl.europa.eu*, publikováno v říjnu 2021, citováno dne 5.1.2022. Dostupné online na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/154/judicial-cooperation-in-civil-matters>.
- 6 Smlouva o Evropské unii, ve znění Maastrichtské smlouvy z roku 1992.
- 7 Smlouva o Evropské unii, ve znění Amsterdamské smlouvy z roku 1997.
- 8 Čl. 81 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“).
- 9 MARTINY, Dieter. *European Family Law (PIL)*. In: BASEDOW, Jürgen a kol. (eds.). *The Max Planck Encyclopedia of European Private Law: Volume I*. 1 ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 596.
- 10 Action plan of the Council and the Commission on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice. *op.europa.eu*, citováno dne 5.1.2022. Dostupné online na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4565d7d8-b5e4-4b4e-87ce-5f5e7f641383/language-en>.
- 11 Haagský program: Posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii. *op.europa.eu*, publikováno dne 3. 3. 2005, citováno dne 5.1.2022. Dostupné online na: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/1df04e28-c7b4-4336-a711-a30e7879445e/language-cs>.
- 12 Green paper on conflict of laws in matters concerning matrimonial property regimes, including the question of jurisdiction and mutual recognition, COM/2006/0400 final.
- 13 To souviselo také s tím, že podle údajů Komise bylo v celé EU na začátku 21. století ze 122 milionů manželství téměř 16 milionů mezinárodních (cca 13 %). V podrobnostech vizte Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Wyjaśnienie sytuacji prawnej w zakresie praw własności par międzynarodowych, COM(2011) 125 final.
- 14 BONOMI, Andrea. WAUTELET, Patrick. *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements (UE) 2016/1103 et 2016/1104*. Bruxelles: Bruylant, 2021, s. 18.

15 Návrh rozhodnutí Rady, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů mezinárodních párů, zahrnujících jak majetkové poměry v manželství, tak majetkové důsledky registrovaného partnerství. Brusel: Evropská komise, 2. 3. 2016, COM (2016) 108 v konečném znění, s. 2–3.

16 Tamtéž, s. 20–1.

17 „Toto nařízení nedefinuje pojem „manželství“, který je vymezen vnitrostátním právem členských států.“ (bod 17 preambule Nařízení o majetkových poměrech manželů).

18 Čl. 20 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii.

19 CINI, Michelle. *European Union Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 382.

20 FIALA, Vlastimil. Decisions Concerning the ‘Opt-Out’ as an Instrument for Protecting National Interests. *Contemporary European Studies*, 2006, č. 1, s. 57–58.

21 PLECHANOVÁ, Běla. *Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření. Hledání rovnováhy mezi Společenstvím a jeho členskými státy*. Praha: Karolinum, 2004, s. 139.

22 Čl. 20 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii.

23 Bod 5) Rozhodnutí Rady (EU) č. 2016/954 ze dne 9. června 2016, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů mezinárodních párů, zahrnujících jak majetkové poměry v manželství, tak majetkové důsledky registrovaného partnerství.

24 Rozhodnutí Rady (EU) č. 2016/954 ze dne 9. června 2016, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů mezinárodních párů, zahrnujících jak majetkové poměry v manželství, tak majetkové důsledky registrovaného partnerství.

25 18 EU countries agree to clarify rules on property regimes for international couples. *consilium.europa.eu*, publikováno dne 6.6.2016, citováno dne 30.12.2021. Dostupné online na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2016/06/09/property-regimes-for-international-couples/>.

26 Poland. Population: Demographic Situation, Languages and Religions. *Europa.eu*, publikováno dne 4.3. 2021, citováno dne 3.1.2022. Dostupné online na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/populationdemographic-situation-languages-and-religions-56_en.

27 VIARENGO, Ilaria. FRANZINA, Pietro. *The EU Regulations on the Property Regimes in International Couples: A Commentary*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2020, s. 7.

28 World Population Review. Italy Population. *worldpopulationreview.com*, publikováno dne 7.10.2021, citováno dne 3.1.2022. Dostupné online na: <https://worldpopulationreview.com/countries/italy-population>.

29 Spain. Population: Demographic Situation, Languages and Religions. *Europa.eu*, publikováno dne 14.3.2022, citováno dne 1.6.2022. Dostupné online na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-79_en.

30 Portugal. Population: Demographic Situation, Languages and Religions. *Europa.eu*, publikováno dne 1.12.2021, citováno dne 1.6.2022. Dostupné online na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-60_en.

31 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997. Autorský překlad.

32 Autorský překlad. Originál dostupný online na: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>.

33 Ústava Italské republiky. Dostupné online na: https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/js09/dejiny/web/prameny/09/Ustava_Italske_republiky_-_1947.pdf.

34 Ústava Portugalské republiky. Dostupné online na: https://www.constituteproject.org/constitution/Portugal_2005?lang=en.

35 Ústava Španělského království. Dostupné online na: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>.

36 „...muži s muži provádějí hanebnosti a tak sami na sobě dostávají zaslouženou odplatu za svou scestnost.“ (Římanům 1,27; dále například Leviticus 20,13)

37 SZYDŁO, Marek. Instytucjonalizacja związków partnerskich w świetle art. 18 i 32 Konstytucji RP. *Zeszyty Prawnicze*, 2017, č. 4, s. 21.

38 Tamtéž, s. 30.

39 Příkladem je například osoba blízká dle polského trestního zákona nebo osoba žijící v trvalém svazku s nájemcem dle polského občanského zákoníku.

40 Bod 17 preambule Nařízení o majetkových poměrech manželů.

41 „Výjimečně, pokud soud členského státu, který je příslušný podle článku 4, 6, 7 nebo 8, rozhodne, že podle norem mezinárodního práva soukromého tohoto členského státu není dotyčné manželství uznáváno pro účely řízení ve věci majetkových poměrů v manželství, může se prohlásit za nepříslušný. Pokud se soud rozhodne prohlásit svou nepříslušnost, učiní tak bez zbytečného prodlení.“

42 Odborný asistent působící na Katedře práva EU Právnické fakulty univerzity Adama Mickiewicza v Poznani.

43 SOKOŁOWSKI, Marcin. Wzmocniona współpraca jako metoda tworzenia unijnych norm kolizyjnych prawa rodzinnego. Perspektywy dla Polski. *Europejski Przegląd Sądowy*, 2019, roč. 165, č. 6, s. 24.

44 SOKOŁOWSKI, Marcin. New EU matrimonial property law and the situation of Polish nationals (citizens). *Comparative Law Review*, 2018, č. 24, s. 322.

45 V podrobnostech vizte WYSOCKA-BAR, Anna. Enhanced cooperation in property matters in the EU and non-participating Member States. *ERA Forum*. 2019. Citováno dne 22.2.2022. Dostupné online na: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-019-00562-0.pdf>.

46 MALACKA, Michal. RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé a procesní: Úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčího řízení*. 2. rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, s. 93.

47 Tamtéž.

48 Pojem obvyklého pobytu není definován a bývá vykládán soudní praxí. Jedná se zejména o „trvalé nebo obvyklé centrum svých zájmů s úmyslem přiznat tomuto místu stálou povahu.“ Více k pojmu vizte rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. září 1994, Pedro Magdalena Fernández v. Commission of the European Communities, C-452/93.

49 Český statistický úřad. Cizinci: Demografické události cizinců – datové údaje. [czso.cz](https://www.czso.cz/), publikováno dne 23. 8. 2021, citováno dne 10.12.2021. Dostupné online na: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_demogr_udalosti.

50 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 C do 444/2004.

51 Čl. 26 odst. 2 smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, vyhlášené pod č. 42/1989 Sb.

52 Se změnou musí manželé vždy dobrovolně souhlasit, aby byla zachována právní jistota a nedocházelo tak ke změně rozhodného práva nezávisle na manželech.

53 Čl. 22 odst. 1 písm. a) Nařízení o majetkových poměrech manželů.

54 Čl. 22 odst. 1 písm. b) Nařízení o majetkových poměrech manželů.

55 PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 87.

56 VIARENGO, Ilaria, FRANZINA, Pietro. *The EU Regulations on the Property Regimes in International Couples: A Commentary*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2020, s. 460.

57 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000; Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky; Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

58 REDONDO, Pablo Q. *Matrimonial Property Regimes*. In VIARENGO, Ilaria. VILLATA, Francesca. *Planning the Future of Cross Border Families: A Path Through Coordination*. Oxford: Hart Publishing, 2020, s. 198.